

Jaarboek Gulden Feniks

2011

Gulden Feniks

NATIONAAL RENOVATIE PLATFORM

‘Een encyclopedie van dromen’

PETER KUENZLI OVER
DE KRACHT VAN PARTICULIER INITIATIEF

De particulier stond lange tijd buiten-spel in de top down gerichte wijze van stadsontwikkeling die een halve eeuw lang Nederland in de greep had. Volgens Peter Kuenzli, directeur van Gideon Consult, is dat een gemis geweest. Anno 2011 lijkt het tij te keren; de Gulden Feniks levert wat hem betreft opnieuw het bewijs dat particulier initiatief veel bij kan dragen aan aantrekkelijke, duurzame steden. Een ervaring die hij eerder al opdeed bij het werken aan onder meer Roombeek in Enschede. ‘Bij mensen zit zoveel creativiteit: laten we die energie aanboren.’

Met zijn eigen woon/werkomgeving laat Peter Kuenzli zelf zien waartoe particulier initiatief kan leiden. Met een drietal vrienden heeft hij een interessante compositie van nieuwbouw en hergebruik gerealiseerd. Een plan waar Kuenzli al langer mee rondliep en dat nu gerealiseerd is. De aanhouder wint, zo blijkt maar weer eens. Dat geldt zeker ook voor de transformatieopgaven waar Nederland voor staat, zo maakt hij het bruggetje naar de context van de Gulden Feniks: ‘In veel steden en dorpen staan transformaties voor de deur, maar dat geldt ook daarbuiten. Kijk naar een programma als Ruimte voor de Rivier, Defensie dat terreinen afstoot of de landbouw die op een nieuwe leest moet worden geschoeid. De accenten zijn overal

aan het verschuiven.’ En dat in een tijd waarin overheids-geld minder rijkelijk vloeit en projecten ook een bijdrage moeten leveren aan economische structuurversterking. Kuenzli over dat laatste: ‘Het DRU terrein vind ik daar een goed voorbeeld van. Gebouwd in een tijd dat de ijzer-industrie de basis vormde voor een heel gebied, is dat in korte tijd weggevaagd. De opgave is nu om daar een nieuwe bestemming voor te vinden, die ook op een hoger schaalniveau uitstraling heeft. De bijdrage van nieuwe economische dragers aan sterkere regio’s is van groot belang.’

Sterke visie

Kuenzli vindt het daarom een goede zaak dat de categorie ‘gebiedstransformatie’ aan de Gulden Feniks is toegevoegd. Het aantal inzendingen is nog wat beperkt, maar dat gaat naar zijn idee vast toenemen. Dit is namelijk wel de opgave voor de toekomst, zo geeft Kuenzli aan. ‘Een opgave die aan de ene kant nog steeds om een sterke visie vraagt. Op kavelniveau kom je er namelijk niet uit: een goede herbestemming vraagt om een overkoepelend verhaal op gebiedsniveau. Kijk naar een gebied als Stads-havens in Rotterdam, Enka in Ede of Strijp in Eindhoven: dat zijn gebieden met een enorme impact op de stad. Voor Roombeek in Enschede gold hetzelfde: de ontwikkelingsvisie – wat iets anders is dan een blauwdrukplan – was daarin essentieel.’ Dergelijke visies moeten een

flinke dosis flexibiliteit bezitten, zo maakt Kuenzli duidelijk: ‘In Doetinchem hebben we een masterplan ontwikkeld voor de schil rond het centrum. Dat is nu al een jaar of zeven richtinggevend voor alle ontwikkelingen die daar plaatsvinden. Niet op een dirigistische manier, eerder inspirerend en kaderstellend.’

Constance stroom

Datzelfde Roombeek leerde echter nog iets anders, namelijk de kracht van het particulier initiatief. Peter Kuenzli be-toonst zich een enthousiast voorstander: ‘Particulier initiatief wordt steeds belang-rijker in de stedelijke ontwikkeling. We nemen afstand van de oude manier van werken, waarbij het primaat lag bij de grote marktpartijen. Ik zie bijvoorbeeld een toenemend aantal ZZP’ers die een woonwerkhuis willen realiseren, om daar-mee tegelijkertijd een stukje pensioen op te bouwen. Dat zijn interessante nieuwe combinaties. Je ziet in de huidige markt dat het particulier opdrachtgeverschap als stroom in de bouwproductie ook re-delijk doorloopt. Dat is ook wel begrijpelijk: de markt voorziet lang niet in alle woon-wensen. Bijkomend voordeel: je kunt je huis te koop zetten en in de tussentijd alvast een plan gaan ontwikkelen voor de kavel die je hebt gekocht. Dat sluit goed aan. Bij mensen zit zoveel creativiteit: laten we die energie aanboren. Ze hebben vaak een encyclopedie met dromen en beelden in hun hoofd.’

‘Particulier initiatief wordt
steeds belangrijker in
stedelijke ontwikkeling.’

Overigens vindt Kuenzli dat particulieren ook op het eerder genoemde visie-niveau een bijdrage kunnen leveren: 'In dit soort steden is vaak veel kennis aanwezig bij de burgerij. Lange tijd hebben we die kennis genegeerd; je zou dat een tweede manco van de afgelopen decennia kunnen noemen. Wanneer we erin slagen om de knowhow uit de stad zelf te mobiliseren, worden plannen beter en sluiten ze beter aan op investeringsvoornemens van de particulieren zelf. Zo komen de schaalniveaus weer bij elkaar.'

Heilige huisjes

Voor de toekomst pleit Peter Kuenzli voor een stedenbouw die wel de hoofdstructuren vast legt – van de openbare ruimte en de publieke voorzieningen tot en met de glasvezel – maar die qua programma zo min mogelijk definieert. 'Het leidt tot een andere vorm van stedenbouw, maar wel een die interessanter wordt en naar mijn idee ook robuuster. De afgelopen jaren stond de stedenbouw vooral ten dienste van de architectuur, maar ik vind de kwaliteit van het publieke domein en de relatie tussen een plek en het stedelijk schaalniveau veel belangrijker. Dáár moet de stedenbouw zich op richten, in een dienende en meer procesmatige rol en vooral gericht op het creëren van functiemenging en het maximaal accommoderen van particuliere plannen en investeringen.'

Het omver werpen van heilige huisjes moet daarbij zeker niet geschuwd worden, zo laat Kuenzli optekenen: 'Neem de transformatie van de jaren vijftig wijken. Dat zijn binnenstedelijke gebieden geworden, vaak langs belangrijke invalswegen. Je moet daar niet alleen de woningen vernieuwen: bekijk deze gebieden ook eens vanuit economisch perspectief. Ik heb dat destijds bijvoorbeeld over Kanaleneiland gezegd: die wijk ligt zo fantastisch, dat biedt kansen voor allerlei economische programma's.'

Niet bezuinigen

Kuenzli tekent een bekende naoorlogse 'stempel' van hoog- en laagbouw: 'We kennen deze wijken allemaal. Heb nu eens de durf om daar een strook dwars doorheen te maken, die je uitgeeft als kavels. Je kunt dat relaxed in de tijd ontwikkelen, zonder grote voorinvesteringen, heel organisch. En de wijk eromheen neemt en passant ook in waarde toe. De corporatie die dit durft zou ik morgen gelijk willen gaan helpen.' Een laatste hartenkreet heeft betrekking op de factor cultuur: 'Daar gaat nu op Rijksniveau de botte bijl van de bezuinigingen in, maar we moeten niet onderschatten hoe belangrijke deze software is voor steden en voor stedelijkheid. Sommige steden zoals Enschede hebben dat goed gezien: zij bezuinigen niet. Omdat ze goed gezien hebben hoe culturele functies een heel gebied een impuls kunnen geven, juist ook in de combinatie met hergebruik.'

